

De Liefde en het meisje

Marie-Jeannes kinderwagen stond onder een olijfboom met een brede kroon waarvan men zei dat hij ruim achthonderd jaar oud was – hetgeen hij bevestigde noch ontkende (als je zo oud bent, praat je niet meer over leeftijd).

Marie-Jeanne was gefascineerd door het geritsel van de zil-verachtige bladeren die dansten in de ochtendbries, de Pontias. Een Nyons' fenomeen, een restje magie in een verder zo nuchtere eeuw. De wind was de kalme adem van de Essaillon, de Garde Grosse, de Saint-Jaume en de Vaux, vier bergen die beschermend om Nyons heen stonden.

Deze bergen ademden 's morgens uit over het dal van de rivier de Eygues en verfristen alles met de geur van kruiden en de koelte van de bergnachten. Altijd op hetzelfde tijdstip en exact een halfuur lang.

En 's avonds, na zonsondergang, ademden ze weer in. Dan werd de wind gevoed door de Calanques en de zoutige baaien

van de verre zee. De koele luchtstroom bracht de geur van lavendel en wilde munt mee en verlostte de dag van de gloeiende hitte.

Vanuit de keuken – het hart van het huis, zoals in alle *mazets* op de berghellingen van de Drôme Provençale een ruimte om te koken, te praten, te zwijgen, geboren te worden en op het einde te wachten – kon Marie-Jeannes grootmoeder Aimée de kinderwagen zien staan terwijl ze tussen het houtvuur van het fornuis en de tafel heen en weer liep.

Aimée vulde een veelgebruikte geribbelde bakvorm met schijfjes aardappel, zwarte Tanche-olijven, aubergine en verse roze knoflook, overgoot alles met zijdezachte lichtgroene olijfolie en pakte een vers wit geitenkaasje van de *fromagerie* uit een aardewerken schaal. Daarna wreef ze gedroogde, licht naar limoen geurende wilde tijm, die ze de avond ervoor geplukt had, tussen haar vingers. Melk koelde ze op de vensterbank in een pan. Het was bijna tijd, Marie-Jeanne kon behoorlijk tekeergaan als haar grootmoeder te lang bezig was met het middageten.

Elke keer als Aimée naar haar kleindochter keek, lichtte haar gerimpelde gezicht op, de diepe lijnen die ze kreeg door de concentratie op haar werk verzachtten, haar gezicht werd jonger door de vertederde uitdrukking.

De oude trotse olijfbos zong een lied voor het meisje dat in de kinderwagen in zijn schaduw lag, hij zong het geheime lied van de cicaden: ‘Jouw licht laat me zingen.’ Hij kriebelde haar neus en wangen met het spel van licht en schaduw, hij had

schik in de vingertjes die naar de speelse Pontias grepen en het vrolijke ongeremde geschater dat recht uit haar buikje kwam.

Marie-Jeanne. Aimée.

Ze waren de hele wereld voor elkaar. Aimée voor Marie-Jeanne, en Marie-Jeanne voor Aimée.

Liefde.

Ik keek naar haar, Aimée, die ik vele jaren geleden had aangeraakt, maar ze zag me niet. Geen mens ziet me, hoewel geen mens me niet kent.

Ik ben wat jullie de liefde noemen.

Ik was al vroeg in haar leven bij Marie-Jeanne's grootmoeder geweest. Aimée Claudel was amper dertien. Toen was het ook zomer, de zomer van 1911. Het leven werd buiten geleefd. Het was gloeiend heet, wekenlang, in dit zonovergoten land. De avonden, wanneer al het werk gedaan was waarmee men voor zonsopgang al begon, werden gekenmerkt door een zalige rust. De zomer was mild geweest, vervuld van melodieën en gefluit. De bladeren van de olijfbomen zongen, de krekels tsjirpten, en o, de zachte plopjes van het vallen van de vijgen in de nacht! De hele zomer tintelde het leven. Weergaloos.

Wat heb ik die zomer veel mensen opgezadeld met mijn gift. En wat vonden ze het nog maar enkele jaren later zwaar om de last ervan te dragen. Heel zwaar.

Het duurde niet lang of Aimée ging houden van een jongen die in de hut van haar vader zijn liedjes zong, die soldaat en in de Grote Oorlog tot man werd, en vele jaren niet terugkeerde.

En toen hij eindelijk thuiskwam, was de jongen die hij eens was geweest op de een of andere manier verdwenen. Al zijn liedjes, al zijn kleuren waren weg. De bergen zwegen stil, en in hem ging het zo tekeer.

Aimée groef zijn weggekropen Ik op, haar hele verdere vrouwenleven lang. In de nachten als hij schreeuwde en zij zachtjes liedjes voor hem zong; in de nachten als hij dronk en ze zijn troebele blik met geduld en warme uiensoep verhelderde; in de stille eindeloze winternachten tussen de zwijgende gezichten van de bergen die de mensen zo kalm gadesloegen, als Aimées man niet ophield innerlijk te bevriezen en ze zijn lichaam met haar naakte huid verwarmde. Haar huid, die zacht was geworden met de jaren, dunner. En daaronder borrelden de alledaagse dingen, kracht, zorgen. Het leven.

Ik had haar aangeraakt in die zomer van 1911, had van boven tot onder met beide handen over haar lichaam gestreken. Ze was naakt geweest, want ze had gebaad in de kleine, altijd zo blauwgroen glanzende rivier de Eygues, die zich ergens verderop vermengde met de grote, rustige Rhône.

Aimée was mooi met haar rechte rug, die karakter en kracht verraadde. Ze had een stille, grote ziel. Ik gaf haar veel van mezelf, misschien te veel. Misschien was ik verliefd op Aimée, en wie verliefd is, let niet op wat hij geeft. Meestal was het te veel. Ook daarom keerde ik op de dag waarop dit allemaal gebeurde terug om bij haar te gaan kijken.

Haar hele leven lang redde Aimée het leven van de angstig

weggekropen jongen in de man, elke dag. Ik had haar heel veel levenskracht gegeven. Die kracht was de basis van de trots en goedheid van haar wezen, en dat alles had haar tot deze vrouw gemaakt.

Toen de tweede oorlog kwam, woedde hij ook in Nyons.

En ja: het doet pijn. De herinneringen aan het stampen van laarzen die over de stenen marcheerden, de stemmen van de tot man-zijn gedwongen jongens die op de Place des Arcades in de rij stonden, verblind door het zonlicht, verontrust door de Pontias, verbijsterd door de uitzichtloze, onnodige ellende.

Wat hadden die marcherende mensen gedaan met wat ik hun gegeven had? Ze hadden toch ook liefde gekregen. Wat had ik verkeerd gedaan?

Het waren jaren waarin ik aan mezelf twijfelde, aan de zin van mijn bestaan, de kracht van mijn geschenk. Het waren jaren waarin ik bijna alle hoop verloor. Wat deden de mensen elkaar aan? Het was zo onnodig.

In die tijd was Aimée samen met haar man en hun dochter Renée naar Dieulefit gegaan. Ze werd lid van de Résistance. Vijftienhonderd vluchtelingen vonden in Dieulefit een veilig onderkomen. Joodse kinderen en volwassenen, kunstenaars en auteurs, Louis Aragon en Elsa Triolet, de Duitse schilder Wols.

Geen enkele vluchteling werd verraden, niemand werd gedeporteerd. Elke keer als de soldaten een klopjacht hielden, werden de vluchtelingen 's nachts in karren en wagens over verscholen bergweggetjes en wildezwijnenpaadjes naar andere boerderijen gebracht. Nog dieper de bergen en dalen in, naar

de kloven van de Baronnies, de ruige zijdalen van de Eygues, de uitlopers van het dal Angèle, de diepte van de Oules, de verborgen plooien van de Lance.

Samen met de gemeentesecretaresse Jeanne Barnier vervalste Aimée ruim duizend identiteitsbewijzen.

Haar rechte rug.

Haar innerlijke kracht leidde haar, het deel van haar karakter waardoor ze zich met een ondoorgrondelijk gezicht vastberaden aan haar onwankelbare principes hield.

Op wonderlijke wijze smolt al die individuele innerlijke kracht samen tot iets groters. Tot moed en weerbaarheid, respect en liefde voor het mens-zijn, en die liefde, die kwam van ver, die kwam uit de diepte van hun kindertijd.

De oorlog ging voorbij. Aimée keerde terug naar haar dal bij Nyons, aan de voet van de Vaux.

En toen, na nog twintig jaar tussen de vier bergen en de onveranderlijke levens op zomerse weiden en bij winters vuur, tussen wijngaarden en beken, olijfbomen en lavendelvelden, abrikozenbomen en violet bloeiende judasbomen, toen kwam mijn zus, de Dood, en liet Aimées zingende melkjongen verder reizen.

Zijn naam was Jean-Marie geweest, en hoewel hij al drie jaar geleden gestorven was, was het voor Aimée alsof hij pas gisteren was weggegaan. Toen ontnam het lot haar ook haar dochter en diens man, smeed ze van de weg in een afgrond.

Ik keek in Aimées hart, hoe het klopte in dat lichaam dat

daar tussen het houtvuur en de tafel heen en weer liep op de kaalgesleten oude tegels; hoe haar handen zonder nadenken vier paar bestek pakten, tot haar hoofd bedacht dat ze er nog maar één nodig had.

Jullie hart, voor zover ik dat kan zien, is in het begin een prachtig geglazuurde, perfecte aardewerken kom. Met het verstrijken van de jaren krijgt hij barsten, springen er scherfjes af. Het hart breekt, één keer, twee keer, telkens weer, en jullie doen je uiterste best om de kom behoedzaam te repareren. Te leven met de beschadigingen, ze glad te strijken met hoop en tranen. Wat bewonder ik jullie daarom, dat jullie me niet weggooien, ondanks alles.

Ik keek naar Aimées hart en zag dat het gebroken was. Dat was mijn werk.

Ik vergde alles van haar. Nodig hebben wat je haat, kwijtra- ken wat je nodig hebt.

De scherfjes waren scherp, en soms bezeerde Aimée zich eraan. Als ze een lied hoorde; als ze de geur van schapenmelk en vochtige herfstaaarde rook; als ze 's nachts per ongeluk naar de lege, koude kant van haar bed rolde; als de klokken van Saint-Vincent elf keer sloegen, met hun korte, metaalachtig harde klank, zoals op Jean-Maries begrafenis. Dan weende haar huid.

Van rechtvaardigheid weet Liefde noch Dood iets. Wat zou ik ervoor over hebben gehad om mijn wezen te kunnen ver- anderen!

Ja, ik schaamde me. En misschien was het de schaamte die

me ertoe bracht me over de kinderwagen te buigen, zodat ik niet de scherven van Aimées gebroken hart hoefde te zien, niet haar wenende huid.

Liefde schaamde zich, en wie weet: misschien was wat er daarna gebeurde de prijs die ik voor dat alles moest betalen.

‘Hallo, Marie-Jeanne,’ fluisterde ik.

De onbedoelde zegen van wanhoop

Mijn handen hield ik veiligheidshalve op mijn rug. Ik wilde dat kleine mensje niet per ongeluk aanraken en te vroeg belasten met verlangen en zoeken.

Mijn tijd komt pas later in het leven van een mens, zoals elk van ons zijn eigen moment heeft.

Elk van ons, dat zijn wij: de toestanden, eigenschappen, elementen, hoe jullie het ook maar noemen en in één klein woord omvatten wat onze on-bevattelijke aard is.

Liefde, Hartstocht, Creativiteit, Wellust, Intelligentie, Humor, Angst, om maar een paar van ons noemen. Jullie stoppen ons in kofferwoorden, niet te veel lettergrepen, niet te lang, soms vraag ik me wel eens af waarom we niet anders heten.

We hebben allemaal onze eigen momenten om het leven van een mens te kenmerken en hem begeerte of rationaliteit, geduld of onrust mee te geven, in willekeurige porties. Elk van ons – zelfs mijn verre, angstaanjagende familielid tante Logica

en haar belachelijk rationele familie: Verstand, Pragmatiek, Geweten en nog een handjevol soortgelijke nuchtere kornuiten – geeft een mens bij gelegenheid zoveel mee als ons op dat moment goeddunkt.

Het slechte nieuws: er zijn geen regels.

Elk van ons is zo gehaast of serieus of onverantwoordelijk als het moment en hun grilligheid ingeven. Van een tussen twee vingertoppen fijngewreven snufje hartstocht tot verpletterende wagonladingen. En dat vaak in de onmogelijkste combinaties. Jullie kennen zulke mensen: de bedroefde grappige komiek; de hartstochtelijk op zijn intellectuele beroep verliefde professor; de naar grenzeloze passie verlangende, maar altijd trouwe vrouw. En natuurlijk al diegenen die worden verscheurd door de twee, drie, vier, acht zielen in hun borst.

En nog een minder goed nieuwtje: we staan zelden met ons allen bij een kinderwagen, een wip, een bedje of een box om rustig te overleggen. Daarvoor is er gewoon te veel te doen op de wereld. En zien we eruit als die verrekte zeven feeën?

Precies.

Soms komen Verstand en Logica pas langs als Wellust en Plezier al een berg problemen hebben veroorzaakt. Dat worden meestal impulsieve persoonlijkheden, die zich gegarandeerd halsoverkop in rampzalige avonturen storten, gewoon omdat het zo leuk is, en dan kan zelfs de verstandigste gedachte ze niet tegenhouden.

Op andere plaatsen en momenten is Plezier er pas zo laat dat de levensreis al in het laatste stadium verkeert. Soms probeert

hij in een aanval van grootmoedigheid het voorbijgeleden leven met een late gift alsnog wat glans te geven. Dat brengt de oude mens van wie het leven tot dat moment in het teken van Verstand stond ertoe om op het laatste stukje van zijn levensreis risico's te nemen en te genieten van wat hij zich altijd heeft ontzegd. Het is alsof er een ruit is ingegooid en nu wil hij de onbekende, verrukkelijke frisse lucht in. In de ogen van een ander lijkt het misschien alsof hij doelbewust vanuit een veilige situatie zijn verderf tegemoet rent, maar dat klopt niet. Het zijn eerder die grillige krengen Nieuwsgierigheid of Hartstocht die de ruit hebben ingegooid en die van een afstandje grinnikend toekijken hoe een tot dusver lijnrecht leven opeens grandioze, waanzinnige bochten maakt.

Belangrijk is: de eerste van ons die een leven kenmerkt, drukt meer dan alle anderen zijn stempel op het karakter van de kleine mens. Hij geeft de toon aan, legt de fundering.

Een korte toelichting op mijn werkwijze

Er waren in Nyons een paar jonge mensen geweest die schoorvoetend op de drempel naar volwassenwording stonden. Vanwege de verrukkelijke chaos in hun hoofd waren zij het gevoeligst voor de talrijke lasten die mijn vaardigheid met zich meebrengt.

Ze voelden zich kleurrijk, stelden vast dat ze veel meer van het leven wilden dan een eigen kamer, ondersteboven aan de schommel hangen, kampvuren maken en nooit vroeg naar bed gaan. En ze werden in die warme

augustusnachten van 1958 persoonlijkheden. Ze keken omhoog, naar de dovende vallende sterren, de Perseïden, en opeens begon er iets in hen op te leven, opeens werd zoveel onbeschrijflijk.

De nacht der wensen, zo werden die nachten genoemd, en je moest heel goed opletten wat je wenste, want het kwam uit.

Ik liep tussen de meisjes en jongens rond terwijl het in zulke Laurentiusnachten sterren regende. Nachten die warm aanvoelden op gezichten, blote armen en benen; die geurden naar tijm, rozemarijn, lavendel, salie en munt; die het verlangen wekten om naar een verboden zoet land te reizen dat volwassenen altijd zo angstvallig voor zichzelf bewaarden.

In 1958 raakte ik in de beschutting van het donker hier en daar in het voorbijlopen die tot persoonlijkheden wordende zielen aan. Een schouder, een mond, een hand. En op die plaatsen zouden hun lichamen voor de rest van hun leven de liefde het duidelijkst voelen.

Daarom lopen mensen hand in hand, omhelzen ze elkaar en zoeken elkaar met de mond.

Aha.

En alleen voor het geval iemand zich dat nu afvraagt: nee, ik zet mijn teken nooit op een achterwerk. Nooit. Het is dus volstrekt vergeefs om iemands billen aan te raken in de hoop dat zijn of haar blik wazig zal worden van gelukzaligheid en dat de liefde haar verwarrende spel zal

beginnen. Dat geldt ook voor bepaalde andere plaatsen op het lichaam, die zijn van mijn grillige zus, Wellust. Zij komt nog ter sprake, maar in de eerste plaats niet nu en in de tweede plaats maar kort.

Wellust en Nieuwsgierigheid blijven het liefst in mijn kielzog en zorgen voor gepaste chaos in het leven van een mens, zodat hij helemaal in de knoop raakt met Liefde en Begeerte, met Ernst en Speelsheid.

Wellust en Nieuwsgierigheid zijn, onder ons gezegd en gezwegen, in het algemeen vals, boosaardig, ijdel, onzinnig goedgehumeurd, en tegelijkertijd idioot makkelijk van hun stuk te brengen. Ze respecteren niets, Liefde en Logica al helemaal niet. Alleen Dood, voor haar zijn ze bang. Allemaal.

Onze grote, mooie, nooit ouder wordende zus, die ons allemaal tot zwijgen brengt, die opruimt wat wij aanrichten, alles waar wij een ziel in dit ene leven mee hebben opgezadeld. Alleen dan zwijgen ook Wellust en Nieuwsgierigheid en slaan hun ogen neer.

Ik merk jullie mensen met een voor jullie ogen onzichtbaar teken en verbind jullie. Daarna laat ik jullie naar elkaar zoeken en verlangen. Ik schenk kracht en hoop, laat jullie dingen voor elkaar doen en zijn, ik maak plaats voor Domheid en Grootmoedigheid, voor Geduld en Fantasie.

Jullie zijn het die mij zichtbaar maken, in alles wat jullie denken en zeggen, voor elkaar doen en laten; jullie leven mij, jullie verraden mij.